



ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Elišky Cihlářové a soudců JUDr. Jaroslava Hubáčka a JUDr. Tomáše Foltase, v právní věci žalobkyně: **B. R.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2014, č. j. 41 Ad 3/2014 - 28,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2014, č. j. 41 Ad 3/2014 - 28 **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2014, č. j. 41 Ad 3/2014 – 28, bylo zrušeno rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení (dále jen „stěžovatelka“) ze dne 9. 12. 2013, č. j. X1, kterým byly zamítnuty námitky žalobkyně (dále jen „účastnice řízení“) a potvrzeno rozhodnutí stěžovatelky ze dne 26. 9. 2013, č. j. X, jímž byla zamítnuta žádost účastnice řízení o starobní důchod pro nesplnění podmínek podle ust. § 28 a § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), neboť nedosáhla potřebného důchodového věku s ohledem na nesplnění podmínky osobní péče o dítě. V odůvodnění rozsudku krajský soud uvedl, že nelze ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění vykládat tak striktně, jak to učinila stěžovatelka, že lze za děti převzaté do péče nahrazující péči rodičů považovat až dobu, kdy účastnice uzavřela manželství s otcem dětí F. S. Takový výklad označil krajský soud za ústavně nekonformní, příliš zužující a výrazně diskriminační pro účastnici řízení. V době, kdy uzavřela manželství s F. S., byl již jeho syn R. zletilý a syn J. se blížil věku zletilosti, takže by nemohla splnit podmínku ust. § 32 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Vzhledem k tomu, že účastnice řízení prokazatelně o děti F. S. pečovala od roku 1979 do jejich zletilosti, má krajský soud zato, že je v tomto případě na místě vykládat ust. § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění v její prospěch, neboť s péčí o děti svého manžela započala před uzavřením manželství, žila s ním a dětmi v jedné domácnosti, a to prokazatelně od roku 1979 až do jejich zletilosti. Krajský soud má tedy za to, že účastnice řízení splnila podmínky pro vznik nároku na starobní důchod podle ust. § 29 a podmínky ust. § 32 odst.

1 písm. b) bod 3. (ženy - 55 let, pokud vychovaly dvě děti) a odst. 2 citovaného ustanovení, takže důchodového věku dosáhla dne X. X. 2012 při dosažení 59 let a 4 měsíců. Jiný výklad ust. § 20 zákona o důchodovém pojištění by pro ni, oproti jiným ženám, které vychovaly dvě děti, byl velmi nespravedlivý.

Proti tomuto rozsudku podala stěžovatelka v zákonné lhůtě kasační stížnost z důvodu uvedeného v ust. § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. V kasační stížnosti uvedla, že podmínky hodnocení péče a výchovy dítěte pro účely zákona o důchodovém pojištění jsou zcela jasně stanovené v ust. § 20 citovaného zákona, které krajský soud při svém rozhodování vůbec nevzal v úvahu. Napadený rozsudek odůvodnil tím, že podle ust. § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění, které uvádí „osobně pečovala“ a „žena se výchovy dítěte ujala“ je tato litera zákona seriózně naplněna, když ku prospěchu účastnice řízení odvine počátek doby péče o manželovy děti, od okamžiku, kdy se fakticky jejich péče ujala. Stěžovatelka však tento názor krajského soudu nesdílí, protože je třeba ust. § 32 odst. 4 a § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění vykládat ve vzájemné souvislosti. K tomu, aby byl naplněn obsah a účel ust. § 32 odst. 4 citovaného zákona pro uznání péče o dítě, by musel nejprve předcházet úkon spočívající v převzetí daného dítěte do trvalé péče za podmínek ust. § 20 odst. 2 citovaného zákona, tzn. že v daném případě by muselo započítání uznatelné péče předcházet pravomocné rozhodnutí soudu, kterým byla schválena příslušná dohoda. Podle ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění se za dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů považuje dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem, dítě manžela, nemá-li druhý z rodičů rodičovskou zodpovědnost, a dítě manžela, zemřel-li druhý rodič dítěte nebo není-li znám. Z tohoto ustanovení zcela nepochybně vyplývá, že pro hodnocení péče a výchovy cizího dítěte pro nároky z důchodového pojištění není postačující zjištění faktické péče. Musí se jednat o dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Pokud jde o dítě manžela, lze péči o ně hodnotit jen, bylo-li mu svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu, nebo na základě dohody rodičů schválené soudem, nebo když jeho matka nežije, nebo byla zbavena rodičovských práv. Zákon o důchodovém pojištění tudíž jako podmínku výchovy dítěte mající vliv na vznik nároku a výši starobního důchodu ženy staví osobní péči o takové dítě ve věku do dosažení zletilosti, a to po dobu deseti let, resp. 5 let, pokud žena nemohla podmínku péče o dítě po dobu deseti let splnit z vážných, objektivních důvodů. Jde o případ, kdy se žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku. Platí to nejen pro dítě vlastní nebo osvojené, ale také pro dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů. V tomto případě manželovy děti v době, kdy byly účastnicí řízení svěřeny do péče uzavřením manželství byly starší osmi let, takže by ji mohly být hodnoceny jako vychované děti jen tehdy, pokud by byly v její péči do dosažení zletilosti alespoň po dobu pěti let. Účastnice řízení tuto podmínku nespĺňuje ani u jednoho z dětí. V době uzavření manželství dne 16. 9. 1989 již R. S. dosáhl zletilosti, a tudíž k jeho výchově nelze přihlídnout, a rovněž pro uznání výchovy J. S. není podmínka splněna, neboť do dosažení jeho zletilosti o něj účastnice řízení pečovala pouze 13 měsíců a 8 dnů. S ohledem na uvedené skutečnosti je podle názoru stěžovatelky napadený rozsudek založen na nesprávném posouzení právní otázky, a je tedy nezákonný. Pochybení krajského soudu spočívá v tom, že při aplikaci ust. § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění nezohlednil, popř. nesprávně zohlednil, obsah a účel ust. § 20 odst. 2 citovaného zákona. Navíc pokud krajský soud uvedl, že bylo čestným prohlášením účastnice řízení prokázáno, že se ujala faktické péče o děti F. S. v roce 1979, od kdy s nimi žila ve společné domácnosti, Městský úřad Hulín potvrzením vydaným podle informačního systému evidence obyvatel potvrdil pouze konec trvalého pobytu a nikoliv jeho začátek. Vzhledem k nesprávnému právnímu posouzení věci krajským soudem stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil.

pokračování

Účastnice řízení ve vyjádření ke kasační stížnosti především zdůraznila, že stěžovatelka od obdržení usnesení o zamítnutí odkladného účinku kasační stížnosti ví, že je povinna rozhodnout v souladu s rozsudkem krajského soudu, ale do dnešního dne tak neučinila. Účastnice řízení je od 1. 11. 2014, tj. od jejího odchodu do předčasného důchodu, zcela bez prostředků, když o žádosti o předčasný důchod nebylo rozhodnuto. Účastnice řízení si celý život řádně platila příspěvek na sociální zabezpečení, protože byla téměř 42 let v zaměstnaneckém poměru. Nyní však stěžovatelka dělá všechno pro to, aby ji »potrestala« za to, že si dovolila nesouhlasit s jejím výkladem zákona a celou věc řeší soudní cestou. Podstatou kasační stížnosti není chybné posouzení faktického stavu, ale právní posouzení. Podle přesvědčení účastnice řízení je výklad stěžovatelky formalistický a naprosto odtržený od reality života. Pokud jde o faktický stav, matka R. a J. S. zemřela dne X. X. 1979 a účastnice řízení od léta roku 1979, nejpozději od 3. 12. 1979, žila ve společné domácnosti s F. S. a o jeho děti pečovala až do jejich zletilosti, přičemž v roce 1989 se za F. S. provdala. Obdobnou situací se již zabýval Vrchní soud v Praze v rozhodnutí sp. zn. 2 Cao 16/2000 a veřejný ochránce práv (stanovisko 3982i2005NOP/JŠL). Upozornili, že zákon výslovně nepožaduje, aby manželství existovalo ihned od počátku výchovy dětí, a nevylučuje případy, kdy k manželství došlo později. Zákon neurčuje jako rozhodné, ve kterém okamžiku došlo ke sňatku a dává možnost uznat dobu faktické péče o dítě i tehdy, splní-li se některá z podmínek uvedených v ust. § 20 zákona o důchodovém pojištění později než při započetí péče. Přístup stěžovatelky je označován jako formalistický a do značné míry nespravedlivý, jak vyplývá i z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Zásadní pro posouzení případu je fakticky osobní výkon péče (viz rozsudek sp. zn. 3 Ads 37/2003). Dále účastnice řízení nesouhlasně reagovala na tvrzení stěžovatelky, že Městský úřad Hulín potvrdil pouze konec jejího trvalého pobytu na adrese F. S. a nikoliv jeho začátek. Nikdy by si nedovolila uvádět v čestném prohlášení nepravdivé údaje. Protože stěžovatelka je přesvědčena o tom, že jí ověřený údaj je zcela zásadní a v rozporu s čestným prohlášením, účastnice řízení se obrátila na Městský úřad Hulín a šetřením bylo zjištěno, že v agendovém informačním systému evidence obyvatel má účastnice řízení uveden chybný údaj o trvalém pobytu, takže je prokázáno, že její čestné prohlášení bylo pravdivé. Vzhledem k dostatečnému prokázání pravdivosti čestného prohlášení a nezpochybnění faktické péče o děti, účastnice řízení navrhla, aby kasační stížnost byla zamítnuta.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v souladu s ust. § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnila stěžovatelka v podané kasační stížnosti, a přitom neshledal vadu uvedenou v odstavci 4, k níž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Podle obsahu správního spisu účastnice řízení dne 2. 9. 2013 podala žádost o přiznání starobního důchodu od 7. 5. 2012, přičemž žádala o uznání výchovy R. S., nar. X aj. S., nar. X, o které začala fakticky pečovat od poloviny roku 1979, resp. nejpozději od 3. 12. 1979, kdy se přistěhovala do domácnosti jejich otce F. S., aby mu pomáhala s péčí o jeho nezletilé syny. Manželství s F. S. uzavřela až dne X. X. 1989. Žádosti účastnice řízení o přiznání starobního důchodu nebylo vyhověno, protože podle rozhodnutí stěžovatelky nedosáhla důchodového věku s ohledem na nesplnění podmínky osobní péče o dítě.

Podle ust. § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění se dítětem pro účely tohoto zákona rozumí dítě vlastní nebo osvojené, a pokud se dále nestanoví jinak, též dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů. Za dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem, dítě manžela, nemá-li druhý z rodičů rodičovskou odpovědnost, a dítě manžela, zemřel-li druhý rodič dítěte, nebo není-li znám. Za dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů se považuje dále dítě, jež bylo převzato do péče na základě rozhodnutí soudu, orgánu

sociálně-právní ochrany dětí nebo dřívějšího příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče budoucího osvojitele nebo do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a dítě, jež bylo převzato do péče na základě předběžného opatření vydaného v rámci řízení o svěřeni dítěte do výchovy.

Podle ust. § 32 odst. 4 citovaného zákona je podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu 5 roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.

Jednou z podmínek vzniku nároku na starobní důchod je podle ust. § 28 zákona o důchodovém pojištění, dosažení stanoveného věku. Zákon o důchodovém pojištění stanoví rozdílný věk pro vznik nároku na starobní důchod pro muže a ženy a u žen navíc diferencuje podle počtu vychovaných dětí.

Podle zákona o důchodovém pojištění splňuje žena zákonnou podmínku výchovy dítěte mající vliv na vznik nároku na starobní důchod tehdy, pokud osobně pečuje nebo pečovala o dítě po dobu stanovenou v ust. § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. Podle ust. § 20 odst. 1 a 2 citovaného zákona se musí jednat buď o dítě, k němuž má žena pokrevní nebo osvojenecký vztah, anebo o dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Pokud jde o charakter osobní péče, tento pojem byl již vyložen Nejvyšším správním soudem v rozsudku ze dne 4. 12. 2003, č. j. 3 Ads 37/2003 - 49, dostupný na www.nssoud.cz a publ. pod č. 410/2004 Sb. NSS, tak, že jde o soustavnou a aktivní osobní péči ženy o dítě do dosažení zletilosti po stanovenou dobu. Ostatně o tom, že účastnice řízení takto o nezl. R. a nezl. J. S. osobně pečovala není ani sporu.

Protože R. a J. S. nebyly pokrevní děti účastnice řízení, ani děti jí osvojené, bylo třeba posoudit, zda se jednalo o děti převzaté účastnicí řízení do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Co se rozumí pod pojmem dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů, je pro účely zákona o důchodovém pojištění vymezeno v ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění tak, že za toto dítě se považuje dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem, dítě manžela, nemá-li druhý z rodičů rodičovskou odpovědnost, a dítě manžela, zemřel-li druhý rodič dítěte, nebo není-li znám, a dále dítě, jež bylo převzato do péče na základě rozhodnutí soudu, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo dřívějšího příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče budoucího osvojitele nebo do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a dítě, jež bylo převzato do péče na základě předběžného opatření vydaného v řízení o svěřeni dítěte do výchovy. Citované ustanovení tak rozlišuje dvě skupiny dětí převzatých do péče nahrazující péči rodičů, a to děti manžela a děti převzaté do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu. S ohledem na dikci citovaného ustanovení tak nelze dovodit, že by zákonná podmínka péče o dítě mohla být splněna pouze tím, že žena o nezl. dítě fakticky pečovala, aniž by se jednalo o dítě manžela nebo existovalo rozhodnutí příslušného orgánu. Byť může být tato právní úprava soudem vnímána jako nespravedlivá, nemůže to vést k závěru, k němuž dospěl krajský soud v napadeném rozsudku, že je postačující pouze fakticita osobní péče o dítě, k němuž nemá pečující žena žádný vztah vyjmenovaný v ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění.

pokračování

Účastnice sice správně dovozuje, že zákon o důchodovém pojištění neurčuje jako rozhodné, v jakém okamžiku došlo k uzavření manželství s otcem nezl. dětí, ale neumožňuje uznat dobu faktické péče předcházející splnění některé ze dvou podmínek vymezených v ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, tzn., že se jedná o dítě manžela při splnění dalších podmínek nebo dítě svěřené do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem nebo převzaté do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Odkaz účastnice řízení na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 12. 2003, č. j. 3 Ads 37/2003 - 49, z něhož dovozuje formalistický a značně nespravedlivý přístup stěžovatelky, je zcela nepřipadný, protože v něm byla řešena právní otázka ve vztahu k naprosto odlišnému skutkovému stavu. Nejvyšší správní soud v dané věci posuzoval, zda byl splněn zákonný požadavek „osobní péče“ matky pro uznání jejího nároku na starobní důchod, tedy zda se matka dítěte osobně, aktivně a průběžně podílela na péči o jedno z dětí po rozvodu manželství, které bylo rozhodnutím soudu svěřeno do výchovy otce. Protože se jednalo o matku, Nejvyšší správní soud při hodnocení osobní péče vycházel z péče faktické. Závěr formulovaný v právní větě: *„Předpoklad „osobní péče o dítě“ pro splnění podmínky výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod znamená soustavnou a aktivní osobní péči ženy o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti, resp. pěti roků. Tato podmínka není naplněna, pokud soud svěřil dítě do péče otce, který za tuto péči nese odpovědnost, dítě pobývalo u otce, a žena (matka) a dítě byly tak od sebe odděleny, a to i když žena (matka) dítě navštěvovala, projevovala o něj zájem, přispívala na jeho výživu otci, a podílela se tedy na výchově dítěte.“* zcela potvrzuje nepoužitelnost tohoto rozsudku na případ účastnice řízení.

V této souvislosti lze poukázat na rozsudky Nejvyššího správního soudu, které naopak potvrzují nesprávnost závěru, k němuž dospěl v napadeném rozsudku krajský soud. Je to rozsudek ze dne 4. 1. 2007, č. j. 6 Ads 34/2006 - 49, v němž je posuzováno, zda dobu před osvojením, tedy dobu tzv. předadopční péče, která trvala od 9. 2. 1985 do právní moci rozsudku o osvojení, lze podřadit pod ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Nejvyšší správní soud v tomto rozsudku dospěl k závěru, že podle tehdy platné právní úpravy muselo být dítě nejméně po dobu tří měsíců v péči budoucího osvojitele, přičemž dítě bylo k tzv. předadopční péči svěřováno buď „opatřením“ dětského domova po dohodě s okresním národním výborem nebo takové opatření činil soud. Toto opatření pak podle Nejvyššího správního soudu lze hodnotit jako rozhodnutí příslušného orgánu. Obdobně v rozsudku ze dne 28. 3. 2013, č. j. 4 Ads 105/2012 - 46 řešil Nejvyšší správní soud otázku, zda došlo k převzetí sestry po smrti rodičů do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, jak vyžaduje ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Byť se v žádném z citovaných rozsudků Nejvyšší správní soud explicitně nevyjádřil k otázce, zda pouhá fakticita osobní péče o cizí dítě splňuje zákonné podmínky ve smyslu ust. § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění, je z nich nepochybně zřejmé, že nesplňuje.

Přesto, že stěžovatelka od roku 1979 pečovala o dvě nezl. děti, s nimiž a jejich otcem F. S. žila ve společné domácnosti, manželství s ním uzavřela až v r. 1989, kdy R. S. byl již zletilý a nezl. J. S. měl 17 let, a nedoložila ani žádné z rozhodnutí taxativně uvedené v ust. § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění vydané před rokem 1989, proto nesplnila zákonné podmínky pro přiznání nároku na starobní důchod ke dni 7. 5. 2012.

Vzhledem k výše uvedenému právnímu názoru je bezpředmětné zabývat se otázkou, od kdy měla účastnice řízení evidovaný reálný pobyt v bydlíšti F. S. a jeho dětí.

Z výše uvedených důvodů je kasační stížnost důvodná, a proto Nejvyšší správní soud napadený rozsudek krajského soudu podle ust. § 110 odst. 1 věta první s. ř. s. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Ve věci rozhodl v souladu s ust. § 109 odst. 2 s. ř. s., podle něhož rozhoduje Nejvyšší správní soud o kasační stížnosti zpravidla bez jednání, když neshledal důvody pro jeho nařízení.

V dalším řízení je krajský soud vázán právním názorem, který je vysloven v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u ě n í: Proti tomuto rozsudku **n e n í** opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 28. května 2015

JUDr. Eliška Cihlářová
předsedkyně senátu